

Na Cvjetnom naselju u potrazi za etikom

Sačuvani potez Antolićevih jednokatnica u IV Cvjetnom naselju

„Natječaj ima za cilj biti orijentacijskom točkom revalorizacije arhitekture. Prema riječima selektora, iskonske kvalitete arhitekture kao humanističke i održive discipline su u potpunosti zanemarene u suvremenim diskursima.“

Ovaj tekst ima za cilj isključivo konstataciju jedne urbane situacije, kao primjer za sve ostale, te moguće upozorenje da se rečenica „kako se je to moglo dogoditi?“ ne ponovi (kao u poznatim slučajevima prekonocnog i svima „iznenađujućeg“ rušenja nekog kulturnog dobra ili nestajanja javnih prostora kao da ih nikada nije ni bilo).

Neželjena sumnja da se poruka neće čuti ili da će je pregaziti sasvim drugačiji interesi uvlači se u razmišljanje već na samom početku. Zašto?

U Zagrebu, na Trnju, nalazi se Cvjetno naselje. Sjeverno od Save, obješeno o kasnije probijenu Slavonsku aveniju koja, začudo, nije uspjela uništiti duh i mikroklimu naselja. Uđete u Cvjetno i dišete drugačiji zrak.

Gledajući snimak iz zraka uočljivo je da je Cvjetno naselje oaza zelene boje, urbanističkog reda i mirnog stanovanja, okruženo sasvim drugačijim oblicima, bojama i načinima gradnje. Prije svega urbanistički osmišljeno, sa ortogonalnim rasterom ulica i ortogonalnim parcelama, planiranim davne 1939. za izgradnju visokokvalitetnih obiteljskih kuća.

S vremenom – od druge polovice 50-ih godina 20-og stoljeća, naselje na istočnom dijelu dobiva šest stambenih nizova koje potpisuje Stjepan Planić, dvije stambene zgrade skromno ali pažljivo projektirane od strane biroa Tučkorić, te kasnije šest montažnih stambenih zgrada.

Cvjetno naselje – dio naselja o kojem govorimo, i koje je proglašeno kulturnom cjelinom - sadrži spomenute obiteljske kuće, nizove, male stambene zgrade, te zgradu osnovne škole i zgradu društvene namjene. Osim toga sadrži – što je važno za našu temu – zelene površine i parkove koji se javno koriste. Naglasak naše priče je na tim zelenim površinama Cvjetnog naselja koje su svačije, javne, dječje, susjedske, penzionerske, za dječja kolica i školarce sa loptama – ukratko one koje se NE nalaze unutar privatnih parcela obiteljskih kuća.

Na zapadnom dijelu naselja, uz središnju Cvjetnu aleju, već dugo postoji *javni* park travnate površine, okružen visokim drvećem, sa dijagonalnom stazom u lomljenom kamenu - služi kao dječje igralište (*inventar iz 50-ih možda je romantičan, ali zamjena sprava za igru bila bi dobrodošla*) te kao odmorište sa klupama za sjedenje. Izveden je na tragu Antolićevog plana u kojem su sa zapadne i istočne strane naselja planirane površine za javne potrebe.

Park na zapadnom kraju Cvjetne aleje koji sada služi kao javni – u GUP-u je određen kao građevna površina stambene namjene

Važećim GUP-om taj je najveći i središnji park izuzetne kvalitete, kojeg koriste stanovnici Cvjetnog naselja i svi ostali šetači određen kao građevna površina stambene namjene, što neposrednom provedbom otvara mogućnost za njegovo nepovratno nestajanje.

Na sjeverozapadnom dijelu uz Slavonsku aveniju, te na jugozapadnom uz ulicu Prisavlje također se nalaze travnate površine: sjeverne služe kao tampon prema prometnoj Slavonskoj aveniji, bez opreme i staza, a ona južno od ulice I (prvo) Cvjetno naselje i kuće samog arhitekta Antolića ipak ima malu stazu sa klupama, koje joj daju karakter mirnog odmorišta u zelenilu.

Važećim GUP-om te su male površine u Cvjetnom naselju određene kao jedine javne zelene površine – javni parkovi.

Na sjeveroistočnom dijelu zaštićene cjeline, oko peterokatne stambene zgrade nalaze se još dvije zelene površine, sa izuzetno bogatim održanim raslinjem – istočna sa starim i visokim zimzelenim drvećem jedini je preostali „štit“ naselja i njegove mikrokline prema mastodontu Hypo centra, a zapadna sa impresivnim kestenima i brezama služi kao park za igru djece i komorno odmorište za sve stanovnike, zaštićena od prometa na kraju slijepe ulice.

Svugdje oko stambenih nizova i ostalih stambenih zgrada također se nalazi bogato zelenilo, brižljivo održavano tijekom godina. Međutim u službenom izvodu iz katastra vidljivo je da na tom dijelu naselja nema pravilne parcelacije – pripadajuće građevne čestice nalaze se samo ispod građevina, a sve ostalo jedinstvena je čestica – dakle potrebno je odrediti oblik i veličinu građevne čestice nužne za redovnu uporabu zgrade.

Omogućavanjem izrade detaljnog plana uređenja za zaštićenu cjelinu Cvjetno naselje bilo bi moguće napraviti parcelaciju, te kvalitetno odrediti korištenje i namjenu površina.

Jer, važećim GUP-om te su površine određene isključivo kao građevna površina stambene namjene, što nažalost omogućuje devastaciju jedinih preostalih zelenih površina.

Zapadno od školske zgrade, preko puta njezinog ulaza, vrhunski ugođaj svima koji se tamo svakodnevno zateknu daju široke ozelenjene površine. Ta oaza u hladu drveća također planom nije registrirana – *određena je kao građevna površina mješovite, pretežito stambene namjene* (nije obuhvaćena granicom zaštićene cjeline).

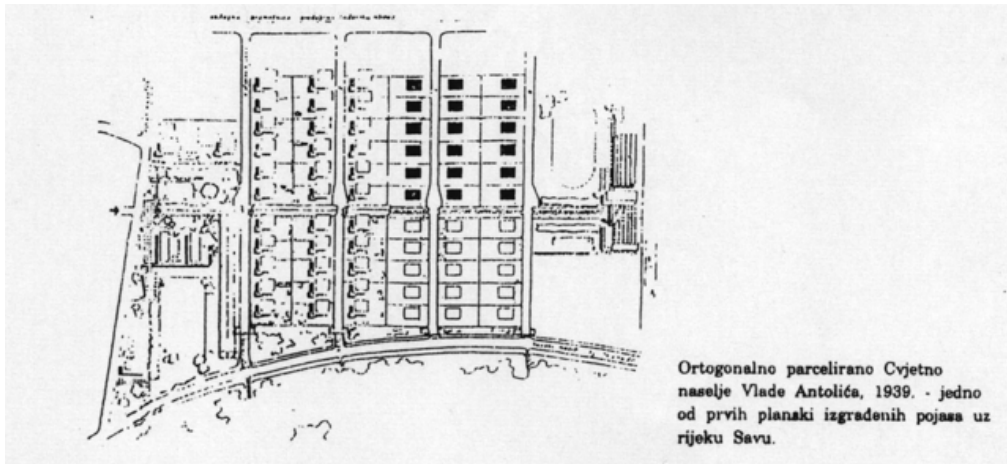
Hypo centar na sjeveroistoku Cvjetnog naselja

Zaključak je da je „kao žrtva“ građenju „pao“ središnji javni park na zapadnom kraju zaštićene cjeline Cvjetno naselje, isto tako i značajne zelene površine na sjeveroistočnom kraju, te preko puta škole. Sve su vrlo bitne i nezamjenjive za kvalitetu stanovanja, humanost naselja, ugodan život – zar to nije ono na što se svi pozivamo (barem teoretski) u svojim tekstovima i govorima?

Cvjetno naselje (samo jedno od mnogih) neće više biti tako zeleno ako se mogućnost hortikulturnog uređenja zadrži samo unutar ograda privatnih parcela. Svi dobro znamo da je JAVNO ono što nam bolno nedostaje u današnjim planovima i da javne površine, zelene, parkovne i ostale čine - Grad.

Nakon međunarodnog natječaja za generalnu regulatornu osnovu 1930.-31. Vlado Antolić kao djelatnik Gradskog građevnog ureda, zajedno sa S. Hribarom, A. Ulrichom i J. Seisselom, a kasnije i sa I. Zemljakom, od 1932. – 45., radi na regulatornoj osnovi Zagreba. Bio je član radne grupe Zagreb, CIAM-a i supotpisnik Atenske povelje 1933. O načelima novog urbanizma više je puta sam pisao u stručnom tisku.

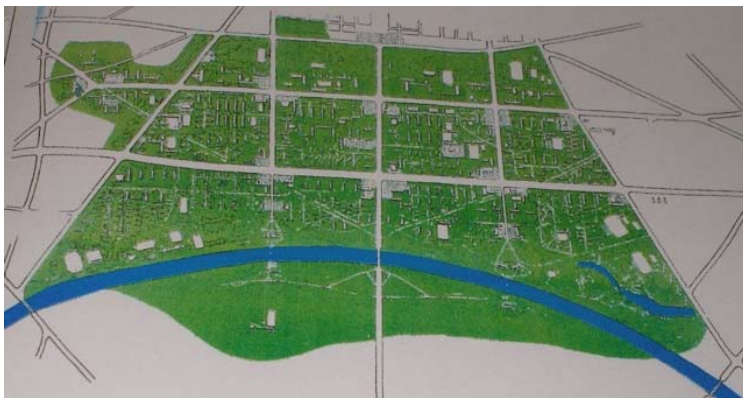
U tom vremenu, godine 1939. Vlado Antolić stvorio je Cvjetno naselje, jedno od prvih planski izgrađenih naselja uz rijeku Savu.

Autor školske zgrade izgrađene 1957. godine, te hortikulturnog uređenja je Zlatko Neumann, autor stambenih nizova Stjepan Planić, autori obiteljskih kuća su Vlado Antolić, Zvonimir Kavurić, i ostali.

Poslije 1945. Antolić organizira urbanističku službu u Hrvatskoj. Na zasadama tada suvremene teoretske misli sa suradnicima radi „Regulacioni plan“ i „Direktivnu regulacionu osnovu Zagreba“ 1949. – 53.

Za našu temu jedan od važnijih grafičkih prikaza iz te regulacione osnove je „zelena karta“ koja prikazuje Donji grad i Trnje, te prekosavski dio. Način na koji je posebno istaknut hortikulturni plan tjera nas na usporedbu sa grafičkim prikazima važećeg GUP-a, koji bi trebao objediniti sve dosadašnje napore na tom vrijednom nasljeđu.

Ne samo da smo krenuli putem koji će vjerojatno devastirati jedino planski izgrađeno naselje uz Savu, već nismo napravili nikakav trud da tu kvalitetnu ideju nastavimo, proširimo. Što će se tek dogoditi sa površinama predviđenim za budući razvoj grada uz Savu?

Cvjetno naselje je rješenjem Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine od 24. svibnja 2004. godine proglašeno "povijesnom cjelinom Cvjetno naselje u Zagrebu" te ima svojstvo kulturnog dobra.

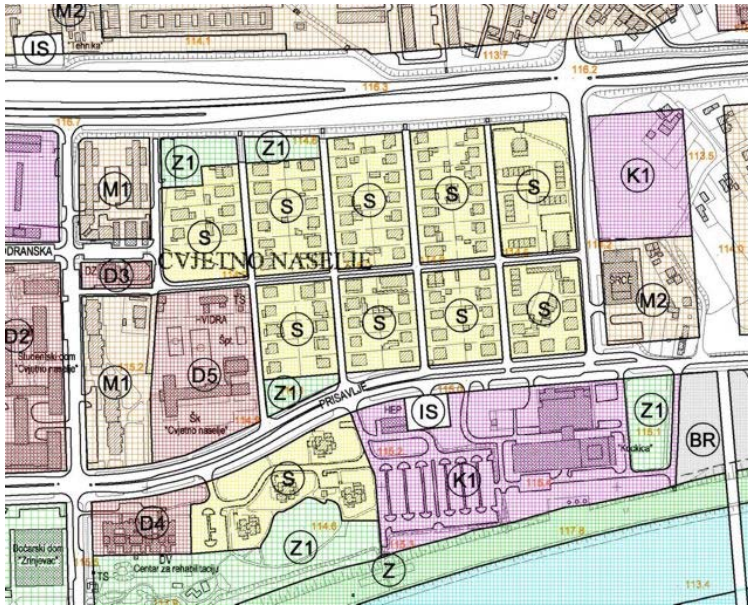
Dijelovi rješenja Ministarstva kulture:

-„potrebno je provoditi sve mjere zaštite koje se odnose na održavanje kulturnog dobra, a odredi ih nadležno tijelo, prema utvrđenom sustavu zaštite.“

„Za predmetno kulturno dobro određen je sustav zaštite „B“ – prostorne i građevne strukture urbanističko – arhitektonskih, kulturno – povijesnih, pejzažnih ili ambijentalnih vrijednosti, naglašenog značenja za sliku grada, s vrijednom pretežno sačuvanom građevnom supstancom, koja kao graditeljsko naslijeđe Zagreba definira njegovu povijesnu urbanu matricu. Ovoj zoni odgovara režim konzervatorske zaštite osnovnih elemenata povijesne urbane strukture, pejzažnih obilježja te pojedinačnih skupina građevina, unutar koje je potrebno sačuvati sva bitna obilježja prostorne i građevne strukture. Zaštitu koja proizlazi iz spomeničkih svojstava povijesne urbane strukture, pejzažnih i ambijentalnih vrijednosti, potrebno je provoditi cjelovito, što podrazumijeva očuvanje i obnovu izvornih karakteristika, uklanjanje uzroka i posljedica ugroženosti te osiguranje optimalne spomeničke prezentacije kulturnog dobra.

Mjere zaštite ovog kulturnog dobra odnose se na očuvanje povijesne urbanističke matrice, planiranog naselja, prirodnih i ambijentalnih vrijednosti, kvalitetnih vizura i zelenila, tipologije i mjerila izgradnje, sukladno utvrđenom sustavu zaštite, kako bi prostor zadržao svoje izvorne karakteristike.“

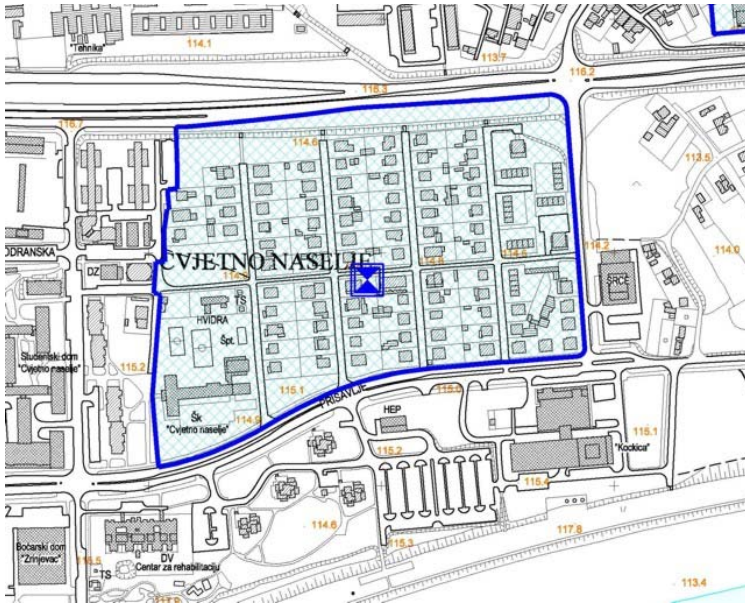
Što ćemo temeljem ovog rješenja pokazati? „Sačuvanu građevnu supstancu“? „Povijesnu urbanu matricu?“ Vjerojatno je da sačuvani gabariti i parcelacija sami po sebi nikoga neće zanimati. Danas još postoji, u tom naselju, planiranom i izvedenom 1939. godine, potez originalnih Antolićevih kuća (u ulicama II, III, IV Cvjetno naselje). Da li itko misli da bi baš te i takve kuće trebalo sačuvati tu gdje stoje već 67 godina, a ne samo povijesnu urbanu matricu?? Zar mi ne želimo imati naš mali, makar i skromni Weissenhofsiedlung ??(koji se, usput rečeno, također obnavljao nakon što je bomba srušila nekoliko kuća, a ostale oštetila, ali uz sagledavanje **cjeline** te uz visoku kvalitetu suvremenog arhitektonskog izraza). Zar ne želimo barem jednu povijesnu cjelinu suvislo, cjelovito i kvalitetno obnavljati, sačuvati i prezentirati?

GUP 2003.-06. - Namjena

Dijelovi tekstualnog dijela GUP-a koji se odnose na Cvjetno naselje:

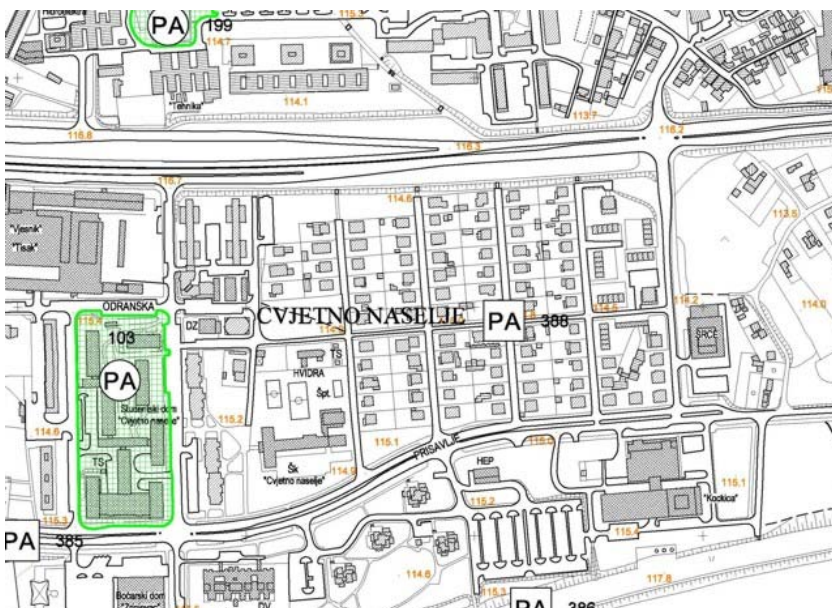
- **zaštita vrijednosti predjela kao cjeline, osobito urbane matrice;**
- **čuvanje, održavanje i uređenje osobito vrijednih građevina, parkova, drvoreda, ulica, trgova i postojećeg oblika i veličine građevnih čestica i tipologije gradnje;**
Detaljna pravila
- a) u zoni stambene i mješovite namjene:
 - **gradnja (interpolacija), rekonstrukcija, dogradnja, nadogradnja i gradnja zamjenskih građevina;**
 - **najveća visina podrum, dvije etaže i potkrovlje;**
 - **u rekonstrukciji i gradnji zamjenske građevine postojeća izgrađenost građevne čestice, k_i i visina, veći od propisanih, mogu se zadržati, ali bez povećavanja;**
 - **obvezno zadržavanje postojećeg predvrta;**
 - **arhitektonsko oblikovanje građevine mora biti usklađeno s okolnom gradnjom, osobito kod poluugrađenih građevina i građevina u nizu;**
 - **iznimno, na prostoru Trnja u Cvjetnom naselju, naselju Kanal i Murterskom naselju, zadržava se postojeća parcelacija, tipologija gradnje i postojeće udaljenosti od međa građevnih čestica.**
- b) u zoni javne i društvene namjene:
 - **gradnja novih građevina, rekonstrukcija, dogradnja, nadogradnja i gradnja zamjenskih građevina prema programu i normativima osnovne namjene i u skladu s lokalnim uvjetima i vrijednostima prostora;**
 - **najveća visina podrum i tri etaže;**
 - **gradnja novih i zamjenskih građevina prema urbanističko - arhitektonskom natječaju.**

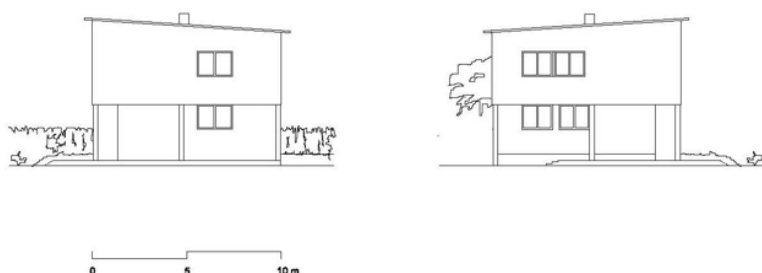
GUP 2003.-06. – Nepokretna kulturna dobra

Usprkos teoretskim navodima u tekstualnom dijelu, GUP pretvara parkove u građevnu zonu. Oznaka PA unutar naselja, koja prema pravilniku označava spomenik parkovne arhitekture, ucrtana je bez granica i šrafature, a u karti namjene ne vidi se konzekventan odnos prema parkovnoj arhitekturi. Unutar cjeline kulturnog dobra predviđa samo tri javne zelene površine - dvije uz Slavonsku aveniju i jednu uz Prisavlje.

Dozvoljava nadogradnju potkrovlja na svim obiteljskim kućama, pa i Antolićevim tipskim jednokatnicama, bez obzira na smjernicu „sačuvati sva bitna obilježja prostorne i građevne strukture“ iz rješenja o kulturnom dobru (nasuprot tome ne dozvoljava nadogradnju stambenih zgrada čak ni pored mastodonta Hypo centra). Ne predviđa detaljni plan za povijesnu cjelinu, pa će se odredbe GUP-a, koje su upitne i nedovoljne, neposredno provoditi.

GUP 2003.-06. – Zaštićeni i evidentirani dijelovi prirode

V. Antolić – jedna od četiri tipske obiteljske kuće

Želimo sačuvati preostale poteze izvornih Antolićevih kuća, te kuće ostalih autora, koje su poštivale humani prostor i etiku, želimo sačuvati javne parkove u Cvjetnom naselju, tradicionalnu gradnju onoga doba u pažljivo stvorenom pejzažu.

Spomenute su samo naznake kojim se mogućim procedurama treba prikloniti, ali izbor i promjena procedura nisu tema ovoga teksta.

Želimo istaknuti prednost dugoročne kvalitete prostora i življenja pred slijepim poštivanjem procedure, te uvesti zakonsku mogućnost jednostavnijeg priznavanja i ispravljanja pogrešaka.

Zar zaista nismo svjesni da će se za kratko vrijeme zelene površine plaćati zlatom kao danas „građevinsko područje“ i „građevna čestica“? Kako si možemo dozvoliti da izrađujemo planove koji pišu jedno a crtaju drugo, stotine stranica teksta gdje se na kraju utvrđuje: „ako se ustanovi potreba, uvjeti gradnje se planovima nižeg reda mogu i drugačije propisati“. – mogu, ali samo strože. A mi smo svjedoci drugačije prakse. Većina današnjih planova previše se bavi građevnim područjima, a premalo idejom, vizijom, humanim životom i stanovanjem, osmišljavanjem Grada, Trga, Parka, Kulture, Prostora.

Glasamo za kreativnost, etiku i ostvarivanje humanih prostora, za slobodu u stvaranju Grada i Kuće, za usporavanje ekonomskih pritisaka koliko je god to moguće.

Ne želimo baciti napore cijelih generacija naših arhitekata u vjetar.